

بررسی اثر کیفیت حسابرسی بر رابطه بین مسئولیت اجتماعی و هزینه بدهی در شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران

دکتر فرزین خوشکار

مدرس گروه حسابداری و مدیریت، موسسه آموزش عالی ناصر خسرو، ساوه، ایران.
f.khoshkar@hnhk.ac.ir

فریده ترابی

دانشجوی کارشناسی ارشد حسابرسی، موسسه آموزش عالی ناصر خسرو، ساوه، ایران. (نویسنده مسئول).
faridehtorabi96@gmail.com

چکیده

پژوهش حاضر به بررسی نقش تعدیلی کیفیت حسابرسی بر رابطه بین مسئولیت اجتماعی و هزینه بدهی در شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران می پردازد. بدین منظور، نمونه ای متشکل از ۱۲۴ شرکت پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران در فاصله زمانی سال های ۱۳۹۳ تا ۱۳۹۹ انتخاب گردید. این پژوهش از نوع تصادفی، همبستگی و پس رویدادی است. برای آزمون فرضیه ها از تکنیک رگرسیون چند متغیره به روش داده های تابلویی استفاده شد. یافته های تحقیق بیانگر آن است که بین مسئولیت اجتماعی و هزینه بدهی شرکت رابطه منفی و معناداری وجود دارد و عملکرد مسئولیت اجتماعی باعث کاهش هزینه بدهی می شود و کیفیت حسابرسی این رابطه را تعدیل می کند.

واژگان کلیدی: مسئولیت اجتماعی، هزینه بدهی، کیفیت حسابرسی، شرکت های بورسی.

مقدمه

حسابداری را می توان فرایند شناسایی، اندازه گیری طبقه بندی و گزارش اطلاعات مالی به منظور فراهم آوردن امکان قضاوت آگاهانه و اتخاذ تصمیمات منطقی توسط استفاده کنندگان مالی تعریف کرد. عملکرد و رویه های حسابداری طی قرون متمادی تغییرات قابل ملاحظه ای داشته است. اما در جریان این تغییرات و تحولات هدف نهایی حسابداری یعنی تامین اطلاعات استفاده کنندگان بدون تغییر باقی مانده است. در حقیقت حسابداری سیستم اطلاعاتی است که به عنوان مهمترین زیر مجموعه سیستم های اطلاعاتی مدیریت، وظیفه جمع آوری، طبقه بندی، تلخیص و ارائه گزارش های مربوط به وقایع مالی و اقتصادی یا سازمان را بر عهده دارد. اگر چه بیشتر استفاده کنندگان این اطلاعات سهامداران و مدیران یا بنگاه اقتصادی هستند ولی مدیریت بنابر وظایف و مسولیت هایی که در قبال گروه های مختلف استفاده کنندگان اطلاعات مالی دارد و همچنین بنابر الزامات قانونی یا درخواست طرف های تجاری یا تامین کنندگان مالی بنگاه، اطلاعات مختلفی را در اختیار استفاده کنندگان اطلاعات از بنگاه قرار می دهد. یکی از اهداف حسابرسان حفاظت از منافع سهامداران در مقابل ارائه اطلاعات نامتقارن مدیریت به استفاده کنندگان است، حسابرسان به منظور حفظ اعتبار حرفه، شهرت حرفه ای خود و اجتناب از دعاوی قضایی علیه خود به دنبال افزایش کیفیت حسابرسی هستند. کیفیت که تعیین کننده عملکرد حسابرسی است تابع عوامل متعددی از قبیل:

- ۱- توانایی های حسابرس شامل: دانش، تجربه، قدرت تطبیق و کارایی فنی،
- ۲- اجرای حرفه ای شامل: استقلال، عینیت، مراقبت حرفه ای، تضاد منافذ و قضاوت است (مجتهدزاده و آقای، ۱۳۸۳).

از سوی دیگر، در حال حاضر و در شرایط کنونی، مدیریت شرکت‌ها نه تنها باید مسئولیت کارایی عملیات شرکت تحت کنترل خود را تقبل کنند، بلکه در ازای هر اقدامی که انجام داده و به مشکلات بی‌شمار اجتماعی دامن می‌زنند نیز مسئولیت دارند. بنابراین، واحدهای اقتصادی ناگزیر هستند در کنار تلاش جهت بهبود عملکرد سهام خود در بورس اوراق بهادار، تلاش کنند تا مسئولیت‌های اجتماعی خود را نیز بر عهده بگیرند و در پی بهبود عملکرد اجتماعی خود باشند (بزرگ‌اصل و احمدی، ۱۳۹۲). سرمایه‌گذاری در فعالیت‌های مربوط به مسئولیت‌های اجتماعی منجر به افزایش هزینه‌های شرکت می‌شود؛ با این حال، یکی از ضروریات اساسی است. چرا که هم بسیاری از سرمایه‌گذاران به این موضوع اهمیت می‌دهند و هم فشارهای جامعه در این خصوص بر شرکت‌ها تحمیل می‌شود. در همین راستا، پژوهش حاضر به دنبال بررسی نقش تعدیلی کیفیت حسابرسی بر رابطه بین مسئولیت اجتماعی و هزینه بدهی در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران است.

مبانی نظری و پیشینه پژوهش

ادبیات پژوهش

پیشرفت جوامع و توجه به جنبه‌های کمتر شناخته شده حقوق بشر، مسئولیت جدیدی به جز سودآوری که مسئولیت مرسوم شرکت‌ها است بر عهده آنان گذاشته است. به عبارت دیگر در دنیای امروز کسب و کار تنها مالکان و سهامداران ذینفعان یک شرکت نیستند؛ بلکه گستره وسیعی از آحاد جامعه و حتی نسل‌های آینده جزء ذینفعان شرکت محسوب می‌شوند. ایفای این مسئولیت جدید شرکت‌ها که در واقع نوعی پاسخگویی اخلاقی و اجتماعی شرکت به جامعه در قبال حوزه عملیاتی آنان است می‌تواند اثرات مثبت کوتاه مدت و بلند مدت هم برای شرکت و هم برای طیف‌های جامعه داشته باشد. یک از مهم‌ترین و مفیدترین کارکردهای مسئولیت اجتماعی، کاهش تنش‌ها و اصطکاک‌های بین شرکت و جامعه و افزایش حسن شهرت شرکت در ذیل توجه به دغدغه‌ها و نگرانی‌های ذینفعان و افراد مختلف است. در واقع این گونه به نظر می‌رسد که رابطه اجتماعی و غیر رسمی مطلوب سازمان با جامعه می‌تواند بر کاهش هزینه‌های حضور و فعالیت شرکت در فضای کسب و کار بسیار موثر باشد.

مسئولیت اجتماعی سازمان فراتر از چارچوب حداقل الزامات قانونی است که سازمان در آن قرار دارد، در واقع مسئولیت اجتماعی شرکت‌ها رویکرد متعالی در کسب و کار است که تاثیر اجتماعی یک سازمان را بر جامعه مورد توجه قرار می‌دهد و هدف اصلی آن گرد هم آوردن تمامی بخش‌ها اعم از دولتی و خصوصی و داوطلبان برای همکاری با یکدیگر است. چون سازمان‌ها و شرکت‌ها تاثیر عمده‌ای بر سیستم اجتماعی دارند، بنابراین فعالیت آنها باید به گونه‌ای باشد که اثرات مثبت حاصل از آن را به حداکثر برساند و اثرات منفی را به حداقل کاهش دهند و به عنوان تاثیر گذارترین عضو جامعه، نگران نیازها و خواسته‌های دراز مدت جامعه باشند و در جهت رفع معضلات آن بکوشند. بدین ترتیب، مسئولیت اجتماعی تدابیر و رفتارهای اجتماعی در حوزه کارگری، مصرف‌کننده‌ها، حمایت زیست محیطی، حقوق بشر و ضوابط رفتاری-اخلاقی و اطلاعات‌پذیری، فعالیت‌های اجتماعی و خیرخواهی شرکتی را شامل می‌شود (فروغی و همکاران، ۱۳۸۷).

با شروع قرن بیستم و درک عمومی از قانون و نظام رفاه عمومی، کمک‌های بلاعوض و نوع دوستی، راهی شد برای شکل‌گیری روابط و ساختارهای بنگاهی، شبکه اقدام اجتماعی به عنوان نمونه‌ای از سازمان‌های غیردولتی تبلیغ کننده مسئولیت اجتماعی است. این شبکه، انجمنی متشکل از رهبران تجاری، مؤسسان شرکت‌ها و شرکت‌های تغییر شکل داده به صورت نمایندگی و سازمانی غیردولتی است که متعهد به استفاده از سازماندهی‌های خود به عنوان تشکیلاتی برای حرکت به سوی دنیایی قابل تحمل با عدالت و مهربانی بیشتر است. مأموریت شبکه اقدام اجتماعی افزایش آگاهی شرکت‌ها نسبت به مسئولیت محیطی، حقوق بشر پایه و عدالت گستری برای هر بخش با توجه به تفاوت منابع، فرصت‌ها

و ظرفیت‌های سازمان‌ها یا افراد است. شبکه اقدام اجتماعی در ایالات متحد آمریکا از سال ۱۹۸۷ میلادی، در اروپا از سال ۱۹۹۳ میلادی، در آسیا از سال ۱۹۹۹ میلادی در تایلند شروع به فعالیت کرد (خوش‌طینت، ۲۰۰۴). روابط و مسئولیت اجتماعی برای دنیای تجارت، موضوعی جدید و پدیده‌ای تازه نیست. در قرن نوزدهم، تعداد زیادی از کارخانه‌داران در اروپا و آمریکا متوجه مسئولیت خود در قبال جامعه بودند و به مسکن، رفاه و کمک‌های بلاعوض به کارگران توجه کرده و در طرح خانه‌سازی، تندرستی و آموزش برای کارگران و خانواده‌هایشان سرمایه‌گذاری می‌کردند. به هر حال، شیوه جدید مسئولیت اجتماعی شرکت‌ها برای دستیابی به تأثیر اجتماعی و محیطی موسسات و مدیریت آن با یک روش راهبردی، به صورت نظام‌مند و با برنامه درآمده است (خوش‌طینت، ۲۰۰۴).

مسئولیت اجتماعی شرکت‌ها در عمل هنوز زیاد فراگیر نشده و هدف عمومی گزارشگری مالی در حال حاضر بر عملکرد مالی متمرکز بوده و بررسی عملکرد اجتماعی و محیطی را در بر نمی‌گیرد. در طول چند سال اخیر، شرکت‌های زیادی در سراسر جهان بحث راجع به در نظر گرفتن سه جنبه گزارشگری (اقتصادی، اجتماعی و محیطی) را آغاز کرده‌اند. بر این اساس گزارش‌های ارائه شده باید در مورد وضعیت اقتصادی، اجتماعی و محیطی بنگاه اقتصادی، اطلاعاتی را ارائه کند. این نظریه گزارشگری با توجه به سه حوزه دخیل در آن (اقتصادی، محیطی و اجتماعی) مترادف با مفهوم و هدف «پیشرفت پایدار» است (بران-لیبرد و زامورا، ۲۰۱۴).

هزینه بدهی در واقع هزینه‌ای است که شرکت بابت وجوه تأمین شده از طریق وام یا انتشار اوراق مشارکت بلند مدت متحمل می‌شود. این نرخ نشان دهنده بازده مورد انتظار وام دهندگان نیز است. مزیت مهم هزینه بدهی نسبت به سایر منابع تأمین مالی این است که جزء هزینه‌های قابل قبول مالیاتی می‌باشد؛ بنابراین قسمتی از این هزینه‌ها از طریق صرفه جویی در مالیات پرداختی به واحد تجاری برگشت داده می‌شود و مزیت دیگر آن این است که نسبت به سهام عادی و ممتاز یک منبع تأمین مالی نسبتاً ارزان قیمت تر محسوب می‌شود. از طرفی هزینه بدهی نشان دهنده فشار و ضعف مالی، نماینده بدهی و تضاد نمایندگی بین مدیران و سرمایه‌گذاران و اعتبار دهندگان یا بین گروه‌های مختلف سرمایه‌گذاران است (احمدپور، ۱۳۹۵).

کیفیت صورت‌های مالی و نحوه گزارش ارقام با اهمیت مندرج در صورت‌های مالی که تصمیمات ذینفعان شرکت را تحت تأثیر قرار می‌دهد، از دیرباز دارای حساسیت زیادی بوده است. به خصوص اقلامی نظیر بدهی‌ها که مدیران اختیار عمل و انعطاف زیادی در گزارشگری آنها دارند. بدین لحاظ استفاده کنندگان صورتهای مالی علاقه زیادی به شناسایی عواملی دارند که این ارقام را تحت تأثیر قرار می‌دهد. مطالعات زیادی نشان می‌دهد که پیروی از استانداردهای حسابداری به تنهایی نمی‌تواند کیفیت صورت‌های مالی و ارقام مندرج در آن را تضمین کند (آنینگ سجاتی، ۲۰۰۹؛ فاسیو، ۲۰۰۷، چنی و دیگران، ۲۰۱۲)؛ زیرا عوامل دیگری نیز بر روی کیفیت گزارشگری مالی تأثیر دارند. صورت‌های مالی تهیه شده توسط یک واحد اقتصادی علاوه بر استانداردهای حسابداری تحت تأثیر عوامل درون سازمانی و برون سازمانی متنوعی قرار دارد. برخی از این عوامل عبارتند از انگیزه‌های مدیریت، نوع نگرش مدیریت به گزارشگری مالی، دیدگاه مدیریت به بنگاه اقتصادی و کسب و کار، نفوذ مدیریت در فضای سیاسی جامعه، قوانین و مقررات حاکم بر نظام اقتصادی جامعه، فشارهای سیاسی و نظام حقوقی (بوشمن و همکاران، ۲۰۱۶).

مدت زمانی است که حسابرسی باکیفیت به طور قابل ملاحظه‌ای مورد علاقه و توجه شرکا و تدوین کنندگان مقررات و دانشگاهیان است. مطالعات در حرفه حسابرسی در آمریکا نشان می‌دهد که چهار مؤسسه بزرگ بین‌المللی حسابرسی، خدمات حسابرسی با کیفیتی فراهم می‌کنند که اعتبار و آگاهی بخشی صورت‌های مالی را افزایش می‌دهند (بکر، ۱۹۹۸؛ خورانا ورامان، ۲۰۰۴ و تئو و وانگ، ۱۹۹۳). این مطالعات تأثیر کیفیت حسابرسی بر اعتبار صورت‌های مالی گزارش

شده در سراسر شرکت های آمریکایی را یکسان نشان می دهد. طبیعتاً این کیفیت حسابرسی موجب اطمینان بخشی به اعتبار دهندگان و سرمایه گذاران شده و ریسک اطلاعاتی آنان راکاهش و هزینه بهره شرکت را تحت تأثیر قرار می دهد. حسابرسان مستقل، به دلیل ارائه خدمات حسابرسی، نقش مهمی در جهت حفظ منافع عمومی در بازارهای سرمایه ایفا می کنند. کیفیت حسابرسی، یکی از مواردی است که به عنوان راهنمای سرمایه گذاران، در هنگام تصمیم گیری استفاده می شود و کیفیت پایین این خدمات حسابرسی، می تواند به تخصیص نامناسب منابع در جامعه منجر شود. ایفای نقش، به عنوان حافظ منافع جامعه، مستلزم این است که حسابرس در مقابل صاحب کار خود، مستقل باقی بماند. در حقیقت کیفیت و اعتبار گزارش های حسابرسی، به میزان استقلال حسابرس از صاحب کار بستگی دارد. اما در عمل، نفوذ مدیریت شرکت مورد رسیدگی، بر مسائل مربوط به انتخاب و ارائه اطلاعات به حسابرس، به همراه انگیزه های بالای مدیریت برای دستیابی به اهداف تعیین شده یا عبور از آن ها، موانع مهمی در سر راه مستقل ماندن حسابرسان محسوب می شوند (چارلز و همکاران، ۲۰۱۴).

اعتباردهندگان علاوه بر کیفیت حاکمیتی شرکتی توجه خاصی به کیفیت اطلاعات مالی دارند. پیتمن و فورتن (۲۰۱۴) تأثیر شهرت حسابرس را بر هزینه بدهی شرکت های آمریکایی که در طی سال ۱۹۷۷ تا ۱۹۸۸ به شرکت سهامی عام تبدیل شده اند در طی ۹ سال پس از پذیرفته شدن این شرکت ها در بورس، بررسی کردند. آنها دریافتند شرکت هایی که مؤسسات بزرگ حسابرسی را به خدمت گرفته اند، میانگین هزینه بدهی کمتری گزارش کرده اند. دوباره این یافته ها نشان می دهد، اعتبار دهندگان به شهرت و اعتبار حسابرس به عنوان معیاری از کیفیت حسابرسی و بنابراین به کیفیت صورت های مالی منتشر شده به وسیله شرکت هایی که به تازگی سهامی شده اند، حساس هستند. از طرفی از دیدگاه استفاده کنندگان خارجی کیفیت حسابرسی میتواند از طریق تعیین حسابرسان مستقل و شایسته حاصل شود. به طور معمول پذیرفته شده که مؤسسات حسابرسی مشهور در اغلب موارد خدمات متنوع و با کیفیتی ارابه می کنند (چارلز و همکاران، ۲۰۱۴) و این می تواند فرآیند حسابرسی با کیفیت را به دنبال داشته باشد که در نهایت به ارابه اطلاعات و گزارشگری مالی با کیفیت منجر شود. گزارشگری مالی با کیفیت موجب اطمینان خاطر اعتبار دهندگان در تصمیم گیری و کاهش ریسک اطلاعاتی آنها می شود. بنابراین، کیفیت حسابرسی با هزینه بدهی شرکت ها و همچنین با ریسک اعتبار دهندگان رابطه معکوس دارد. با توجه به مطالب فوق میتوان نتیجه گرفت، مقوله کیفیت حسابرسی با هزینه بهره و نیز ریسک اعتباردهندگان رابطه معکوس دارد. به عبارتی اعتبار دهندگان با توجه به کیفیت این دو عامل در مورد اعطاء یا عدم اعطاء اعتبارات به شرکت ها تصمیم گیری می کنند.

با وجود اینکه پژوهش های زیادی در بازارهای پیشرفته در اثبات این مدعا انجام شده، با این وجود در کشور ما به این موضوع کمتر پرداخته شده است؛ بنابراین، در این پژوهش به دنبال آن هستیم تا اثر کیفیت حسابرسی بر رابطه بین مسئولیت اجتماعی و هزینه بدهی را در شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران را بررسی نمایم. بنابراین پژوهش پیش رو بر آن است که با توجه به کمبود تحقیقات مختلف در این باره، به پاسخ به این سوال بپردازد که آیا کیفیت حسابرسی رابطه بین مسئولیت اجتماعی و هزینه بدهی را تعدیل می کند یا خیر؟

مسئولیت اجتماعی شرکتی مجموعه وظایف و تعهداتی است که شرکت بایستی در جهت حفظ، مراقبت و کمک به جامعه ای که در آن فعالیت می کند، انجام دهد. قصد از مسئولیت اجتماعی این است که چون شرکت ها تأثیر عمده ای بر سیستم اجتماعی دارند، لاجرم چگونگی فعالیت آنها باید به گونه ای باشد که در اثر آن، زیانی به جامعه نرسد و در صورت رسیدن زیان، شرکت های مربوطه ملزم به جبران آن باشند. به عبارت ساده تر، شرکت ها باید به عنوان جزئی مرتبط با نظام بزرگتر عمل کنند، چون نظامی فرعی، از کل نظام اجتماعی را تشکیل می دهند. این موضوع زمانی اهمیت خود را بیشتر نشان

می‌دهد که توجه کنیم، امروزه برخی از شرکت‌ها از نظر درآمد و تاثیرگذاری از بسیاری از کشورها ثروتمندتر و قویتر شده‌اند.

امروزه سازمان‌ها دریافته‌اند که می‌بایست توجه بیشتری نسبت به مسائل اجتماعی از خود نشان دهند. یکی از ملزومات مهم شرکت‌ها برای بقا در عصر جهانی بودن و دست یافتن به سهم بازار بالا و مزیت رقابتی و بخصوص حرکت در جهت اقتصاد رقابتی توجه به مسئولیت اجتماعی در کسب و کارها به خصوص در کشورهای در حال توسعه نیازمند ایجاد بسترهای لازم از جمله افزایش آگاهی، بررسی محرک‌های لازم و بر طرف کردن موانع و چالش‌هاست. با توجه به اهمیت مسئولیت اجتماعی و هم‌سویی انگیزه‌های اعتقادی و بشردوستانه با منافع کسب و کارهای کشور، بر آنیم تا به بررسی رابطه افعال مسئولیت اجتماعی شرکت‌ها و کاهش هزینه سرمایه‌ای شرکت‌ها در شرکت‌های پذیرفته شده در بورس را مورد بررسی قرار دهیم.

پیشینه پژوهش

هندراتاما و همکاران^۱ (۲۰۲۰) بررسی اثر مسئولیت اجتماعی شرکت بر رابطه بین معاملات با اشخاص وابسته و ارزش شرکت پرداختند. نتایج نشان داد معاملات با اشخاص وابسته تاثیر منفی بر ارزش شرکت دارد و مسئولیت اجتماعی این رابطه را مثبت می‌کند. کمالیاه (۲۰۲۰) به بررسی افشای مسئولیت اجتماعی شرکت (CSR) و پیامدهای آن بر ارزش شرکت در نتیجه تاثیر حاکمیت شرکتی و سودآوری پرداخت. نتایج نشان داد بین مسئولیت اجتماعی و ارزش شرکت رابطه مستقیمی وجود دارد. همچنین سودآوری اثر واسطه‌ای بر این رابطه دارد ولی حاکمیت شرکتی اثر تعدیلی بر این رابطه نمی‌گذارد. چمبرز و پاین، (۲۰۱۸)، در مورد کیفیت حسابرسی و قابلیت اتکای ارقام تعهدی انجام شده و همچنین تاثیر قانون سارینز آکسلی بر افزایش قابلیت اتکای ارقام تعهدی مورد بررسی قرار گرفته است. در این پژوهش استقلال، تخصص در صنعت و ریسک اعتبار و دعاوی حقوقی طرح شده عمده برای موسسات حسابرسی به عنوان شاخص‌های اندازه‌گیری کیفیت حسابرسی مطرح شده است. که هر چه استقلال و تخصص در صنعت موسسات حسابرسی، بالا و ریسک اعتبار و دعاوی حقوقی طرح شده علیه حسابرسان، قابل توجه باشد نشانگر کیفیت بالای حسابرسی می‌باشد. نتیجه‌ای که از این پژوهش گرفته شده این است که افزایش کیفیت حسابرسی و همچنین به کارگیری قانون سارینز آکسلی رابطه مثبت معنی داری با قابلیت اتکای ارقام تعهدی صورت‌های مالی شرکت‌های مورد رسیدگی دارد. گوپتا و همکاران (۲۰۱۸) تاثیر سرمایه اجتماعی بر هزینه سرمایه را در ایالت کالیفرنیا مورد بررسی قرار دادند. یافته‌های آن‌ها نشان داد که هزینه سرمایه به طور معکوسی با سطوح سرمایه اجتماعی مرتبط است. علاوه بر این، هزینه سرمایه زمانی که شرکت‌ها از سرمایه اجتماعی پایین به سرمایه اجتماعی بالا حرکت می‌کنند، کاهش می‌یابد. همچنین رابطه منفی برای شرکت‌هایی با سطوح رقابت بازار محصول پایینی روبه‌رو هستند، شدید است و برای شرکت‌هایی با رقابت بازار محصول بالا، معنی دار نیست. نتایج یافته‌های کلی نشان می‌دهد که سرمایه اجتماعی به عنوان یک مکانیزم نظارت بر اجتماعی عمل می‌کند و می‌تواند برای شرکت‌هایی که با هزینه نمایندگی بالا و نظارت بر بازار محصول پایین تری روبه‌رو هستند، با ارزش باشد. ژین چانگ و دیگران (۲۰۱۸) رابطه بین کیفیت و شهرت حسابرسان را با تصمیمات مالی در شرکت‌ها بررسی کردند. آن‌ها مدل و شواهدی ارائه کردند که نشان می‌دهد کیفیت و شهرت حسابرسان بر تصمیمات مالی شرکت‌ها تاثیر دارد و نشان دادند که کیفیت بالای حسابرسی از تاثیر شرایط بازار بر تصمیمات مالی شرکت‌های مورد نظر و نیز ساختار سرمایه آنها می‌کاهد.

¹ Hendratama & et al

شهناز و همکاران (۱۴۰۰) به پژوهشی با عنوان رابطه بین مسئولیت اجتماعی شرکت‌ها با کیفیت اطلاعات حسابداری و گزارش حسابرس پرداختند. آنها، تعداد ۱۳۰ شرکت طی سال‌های ۱۳۹۲-۱۳۹۸ به روش نمونه‌گیری حذف سیستماتیک انتخاب کردند. یافته‌های پژوهششان نشان می‌دهد که با افزایش افشای مسئولیت اجتماعی، کیفیت اطلاعات حسابداری بهبود می‌یابد و اظهارنظر حسابرس با احتمال بیشتری مقبول می‌گردد. نتایج این پژوهش از این حیث که تاکنون ارتباط بین مسئولیت اجتماعی با گزارش حسابرس بررسی نشده و همچنین شاخص اقلام تعهدی به عنوان معیار کیفیت اطلاعات حسابداری مدنظر قرار نگرفته است، به غناپذیری دانش در پژوهش‌های حوزه مسئولیت اجتماعی، کمک می‌نماید و سرمایه‌گذاران می‌توانند عملکرد مناسب مسئولیت اجتماعی شرکت‌ها را بر اساس تئوری علامت‌دهی، به عنوان علامتی از بهبود کیفیت اطلاعات حسابداری و مقبول بودن گزارش حسابرس تلقی نمایند. یاراحمدی و محمودی (۱۳۹۹) به پژوهشی با عنوان تأثیر خانوادگی بودن شرکتها بر رابطه بین مسئولیت اجتماعی و مدیریت سود پرداختند. برای این منظور، داده‌ها و اطلاعات ۱۱۹ شرکت پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران طی سال‌های ۱۳۹۰ تا ۱۳۹۶ جمع‌آوری شد و فرضیه‌های پژوهش بر مبنای رگرسیون داده‌های ترکیبی آزمون شدند. نتایج پژوهش نشان می‌دهد بین مالکیت خانوادگی با مسئولیت اجتماعی و مدیریت سود به ترتیب رابطه مثبت و منفی معنی‌داری وجود دارد. همچنین، یافته اصلی پژوهش حاکی از آن است که در شرکت‌های خانوادگی، رابطه بین مسئولیت اجتماعی و مدیریت سود تضعیف می‌شود. در شرکت‌های خانوادگی عامل اصلی سرمایه‌گذاری در مسئولیت اجتماعی و اجتناب از مدیریت سود، توجه مالکان خانوادگی به شهرت، اعتبار و حفظ ثروت اجتماعی و احساسی خانواده می‌باشد. افضل نیا (۱۳۹۸) به پژوهشی با بررسی تأثیر کیفیت حسابرسی بر رابطه بین ضعف کنترل داخلی و هزینه بدهی شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران پرداختند. به این منظور، اطلاعات ۱۲۱ شرکت پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران در بازه زمانی بین ۱۳۹۰ الی ۱۳۹۶ مورد بررسی قرار گرفته شد. نتایج حاصل از آزمون فرضیه‌های تحقیق حاکی از آن است بین ضعف کنترل داخلی و هزینه بدهی شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران رابطه مثبت و معناداری وجود دارد، بدین معنا که با افزایش ضعف کنترل داخلی، هزینه بدهی نیز افزایش می‌یابد و در نهایت کیفیت حسابرسی بر رابطه بین ضعف کنترل داخلی و هزینه بدهی شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران تأثیر معکوس و معناداری دارد حساس یگانه و همکاران (۱۳۹۸) به بررسی ارتباط گزارشگری مسئولیت اجتماعی با ارزش شرکت پرداختند. برای تعیین امتیاز گزارشگری مسئولیت اجتماعی از مدل ارائه شده توسط حساس یگانه و برزگر استفاده شده است. نتایج به دست آمده از بررسی‌های صورت گرفته روی اطلاعات ۴۱ شرکت (در مجموع ۲۰۵ سال شرکت)، نشان دهنده همبستگی مثبت بین ارزش شرکت و امتیاز گزارشگری مسئولیت اجتماعی شرکت‌ها می‌باشد. همچنین، نتیجه آزمون‌ها نشان می‌دهد که در نظر گرفتن همزمان اطلاعات مالی گزارش‌های سالانه و اطلاعات مسئولیت اجتماعی، نسبت به توجه صرف به اطلاعات مالی، به نحو بهترین تغییرات ارزش سهام را توضیح می‌دهد.

فرضیه‌های تحقیق

با توجه به بررسی‌های انجام‌شده، فرضیه‌ای برای آزمون ارتباط بین کیفیت حسابرسی با ارزش شرکت ارائه شده است که عبارت است از:

عملکرد مسئولیت اجتماعی با هزینه بدهی ارتباط معناداری دارد.

کیفیت حسابرسی رابطه بین عملکرد مسئولیت اجتماعی و هزینه بدهی را تعدیل می‌کند.

روش پژوهش

این پژوهش توصیفی-همبستگی مبتنی بر تحلیل داده‌های ترکیبی است و از نظر نوع پژوهش کاربردی تلقی می‌شود. در تحلیل داده‌ها از روش‌های همبستگی و رگرسیون پروبیت و رگرسیون داده‌های ترکیبی با اثرات ثابت به‌وسیله‌ی نرم‌افزار Eviews9 استفاده شده است.

نوع داده‌ها دست دوم می‌باشد و برای جمع‌آوری اطلاعات مالی از اطلاعات و ارقام موجود در بورس اوراق بهادار تهران استفاده خواهد شد. به همین جهت اطلاعات مورد نیاز، از گزارش‌های مالی منتشر شده از سوی شرکت‌ها، سایت رسمی بورس اوراق بهادار تهران و همچنین از نرم‌افزار بانک اطلاعاتی ره‌آورد نوین استخراج می‌شود.

جامعه و نمونه آماری

جامعه‌ی آماری پژوهش حاضر، شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران است که از سال ۹۳ تا ۹۹ در فهرست شرکت‌های بورس قرار داشته باشند.

در این پژوهش، شرکت‌های مورد بررسی از بین جامعه‌ی آماری، به روش نمونه‌گیری هدفمند (حذف سیستماتیک) و بر اساس معیارهای زیر انتخاب می‌شوند:

- ۱) شرکت‌هایی که طی سال‌های ۱۳۹۳ الی ۱۳۹۹ در بورس حضور داشته‌اند.
- ۲) شرکت‌هایی که پایان سال مالی آنها منتهی به پایان می‌باشد و شرکت‌هایی که تغییر در سال مالی داشته‌اند.
- ۳) جزو بانک‌ها، موسسات مالی (شرکت‌های سرمایه‌گذاری، واسطه‌گری مالی، شرکت‌های هلدینگ، بانک‌ها و لیزینگ‌ها) نباشند، زیرا افشاهای مالی در این گونه شرکت‌ها متفاوت است.
- ۴) شرکت‌هایی که اطلاعات مالی آنها ناقص نمی‌باشد و اطلاعات آنها در دسترس است.

جدول (۱): نحوه نمونه‌گیری بر اساس محدودیت‌های فوق

ردیف	شرح	تعداد شرکت
۱	تعداد شرکت‌های پذیرفته شده در بورس در پایان سال ۱۳۹۹	۵۲۴
۲	تعداد شرکت‌هایی که در قلمرو زمانی پژوهش در بورس فعال نبوده‌اند	۱۷۷
۳	تعداد شرکت‌هایی بعد از سال ۹۳ در بورس پذیرفته شده‌اند	۶۴
۴	تعداد شرکت‌هایی که جزء هلدینگ، سرمایه‌گذاری‌ها، واسطه‌گری‌های مالی، بانک‌ها و یا لیزینگ‌ها بوده‌اند.	۵۴
۵	تعداد شرکت‌هایی که در قلمرو زمانی تحقیق تغییر سال مالی داده و یا سال مالی آن منتهی به پایان اسفند نمی‌باشد	۵۰
۶	تعداد شرکت‌هایی که در قلمرو زمانی تحقیق وقفه معاملاتی بیش از ۶ ماه داشته‌اند	۵۵
۷	تعداد کل شرکت‌هایی که حذف شدند.	۴۰۰
۸	تعداد شرکت‌های عضو نمونه	۱۲۴

مدل رگرسیونی پژوهش

برای آزمون فرضیات پژوهش از سامی بچا^۱ و همکاران (۲۰۲۰) استفاده می‌شود.

مدل فرضیه اول

^۱ Sami Bacha

رابطه (۱):

$$COD_{it} = \beta_0 + \beta_1 CSR_{it} + \beta_2 SIZE_{it} + \beta_3 MTB_{it} + \beta_4 BETA_{it} + \beta_4 DIVIDEND_{it} + \beta_5 NDT_{it} + \beta_6 TANGIBILITY_{it} + Industry Dummies + Year Dummies + \varepsilon_{it}$$

مدل فرضیه دوم

رابطه (۲):

$$COD_{it} = \beta_0 + \beta_1 CSR_{it} + \beta_2 Audit Quality_{it} + \beta_3 CSR_{it} * Audit Quality_{it} + \beta_4 SIZE_{it} + \beta_5 MTB_{it} + \beta_6 BETA_{it} + \beta_7 DIVIDEND_{it} + \beta_8 NDT_{it} + \beta_9 TANGIBILITY_{it} + Industry Dummies + Year Dummies + \varepsilon_{it}$$

جدول (۲): معرفی متغیرهای پژوهش

متغیر	نماد	نوع	شرح
هزینه بدهی	COD	وابسته	هزینه بهره تقسیم بر میانگین کل بدهی کوتاه مدت و بلند مدت
مسئولیت اجتماعی شرکت	CSR	مستقل	میانگین وزنی نمرات زیست محیطی، اقتصادی و اجتماعی
کیفیت حسابرسی	Audit Quality	تعدیل گر	در این تحقیق نوع حسابرس یک متغیر موهومی است که اگر شرکت توسط سازمان حسابرسی مورد رسیدگی قرار گرفته باشد، متغیر مصنوعی عدد ۱ و در غیر این صورت اگر توسط سایر مؤسسات عضو جامعه حسابداران رسمی، حسابرسی شود متغیر مصنوعی عدد صفر را می پذیرد
ارزش بازار به ارزش دفتری	MTB	کنترلی	هزینه حسابرسی: لگاریتم طبیعی کل هزینه های پرداخت شده به حسابسان نسبت ارزش بازار به ارزش دفتری حقوق صاحبان سهام
اندازه شرکت	SIZE	کنترلی	نسبت ارزش بازار به ارزش دفتری حقوق صاحبان سهام
ریسک شرکت	BETA	کنترلی	لگاریتم طبیعی کل دارایی های شرکت
سیاست سود سهام	DIVIDEND	کنترلی	مدل CAPM برای تخمین بتا سهام استفاده می شود. ریسک سهام انفرادی در سال جاری، بر اساس بازده روزانه سهام
سپرمالیاتی	NDT	کنترلی	متغیر ساختگی در صورت پرداخت سود سهام شرکت یک در غیر این صورت صفر.
دارایی قابل لمس	TANGIBILITY	کنترلی	نسبت هزینه های استهلاک به کل دارایی ها
		کنترلی	نسبت دارایی های ثابت به کل دارایی های، ضرب در ۱۰۰

یافته های پژوهش

آمار توصیفی متغیرها

جدول (۳): آمار توصیفی متغیرهای مدل

نام متغیر	نماد متغیر	میانگین	میانه	حداکثر	حداقل	خطای استاندارد
هزینه بدهی	COD	۲,۸۲	۲,۶۹	۶,۳۶	۱,۰۲	۱,۶۲۵۱
مسئولیت اجتماعی شرکت	CSR	۰,۰۲۵	۰,۲۲۲	۰,۶۶۶	۰,۱۱	۹,۳۱۱۰
کیفیت حسابرسی	Audit Quality	۰,۳۸۶۷	۰	۱	۰,۰۰	۴,۷۵۲۰

۱,۳۱۴۲	۰,۸۲	۱۸/۶۲۵	۱۲/۲۱۵	۲,۱۳۲	MTB	ارزش بازار به ارزش دفتری
۲,۱۶۲۳	۲,۰۱	۹,۳۶	۲,۶۵	۳,۳۵	SIZE	اندازه شرکت
۰,۳۶۱۴	۳,۰۲	۰/۶۲۵۲	۰,۰۰۸۱	۱,۰۲۵	BETA	ریسک شرکت
۰,۰۳۶۲	۰,۰۰	۱	۰	۰,۱۷۸	DIVIDEND	سیاست سود سهام
۳,۰۱۲۵	۰,۰۰	۰,۱۲	۰,۰۱	۰,۰۳۲	NDT	سپرمالیاتی
۲۴,۰۲۵۴	۰,۰۰	۴۹,۳۶	۲۸,۲۱۵	۳۶,۱۶	TANGIBILITY	دارایی قابل لمس

آمار توصیفی متغیرهای پژوهش، در جدول فوق ارائه شده است. در جدول شماره ۲ آمار توصیفی شرکت‌های ارائه شده است. این جدول شاخص‌های میانگین، انحراف معیار، میانه، بیشینه و کمینه مربوط به متغیرهای مستقل و متغیر وابسته را دربر می‌گیرد. میانگین داده‌ها نشان دهنده آن است که در صورت منظم کردن داده‌ها روی یک محور دقیقاً در نقطه تعاملی با مرکز ثقل توزیع قرار می‌گیرد. میانه نشان دهنده این است که ۵۰٪ داده‌ها کمتر از عدد وسط و ۵۰٪ داده‌ها بیشتر از عدد وسط مجموعه هستند. نزدیک بودن مقدار میانگین و میانه، تقارن داده‌ها را نشان می‌دهد. انحراف معیار پراکندگی داده‌ها را نشان می‌دهند. شاخص‌های توصیفی متغیر هزینه بدهی، حاکی از آن است که میانگین آن ۲,۸۲ می‌باشد. حداکثر متغیر هزینه بدهی برابر با ۶,۳۶ حداقل آن برابر با ۱,۰۲ است.

بررسی پایایی (ایستایی) متغیرهای پژوهش

قبل از برآورد مدل، ابتدا باید پایایی متغیرهای پژوهش را مورد بررسی قرار داد. پایایی بدین معنی است که میانگین و واریانس متغیرها در طول زمان و کوواریانس متغیرها بین سال‌های مختلف ثابت بوده است. آزمون‌های پایایی از جمله مهمترین آزمون‌ها برای برآورد یک رگرسیون با ضرایب قابل اعتماد است. در تعیین پایایی داده‌های پانلی، آزمون‌های متفاوتی وجود دارد. در این پژوهش برای بررسی پایایی متغیرها از آزمون لوین، لین و چو (LLCH) استفاده شده است.

جدول (۴): نتایج آزمون پایایی متغیرهای پژوهش

نام متغیر	نماد متغیر	آماره لوین، لین و چو (LLCH) (Statistic)	احتمال آماره لوین، لین و چو (LLCH) (Prob)
هزینه بدهی	COD	-۲۱,۰۳۲۱	۰/۰۰۰۰
مسئولیت اجتماعی شرکت	CSR	-۱۴,۰۲۵۵	۰/۰۰۰۰
کیفیت حسابرسی	Audit Quality	-۱۲,۳۶۵۲	۰/۰۰۰۰
ارزش بازار به ارزش دفتری	MTB	-۱۰,۳۶۵۵	۰/۰۰۰۰
اندازه شرکت	SIZE	-۴۶,۲۶۵۱	۰/۰۰۰۰
ریسک شرکت	BETA	-۲۳,۲۳۶۵	۰/۰۰۰۰
سیاست سود سهام	DIVIDEND	-۳,۳۱۴۲	۰/۰۰۰۰
سپرمالیاتی	NDT	-۲۲/۵۲۳۶	۰/۰۰۰۰
دارایی قابل لمس	TANGIBILITY	-۱۰,۵۲۶۳	۰/۰۰۰۰

با توجه به جدول فوق نتایج آزمون حاکی از آن است که کلیه متغیرهای پژوهش در سطح معنی‌داری ۰/۰۵ در طی قلمرو زمانی پژوهش در سطح پایا بوده‌اند. بنابراین نتایج حاصل از روش آماری مدل‌های رگرسیونی پژوهش قابل اعتماد است.

آزمون ناهمسانی واریانس

از دیگر پیش فرض های مدل رگرسیون خطی این بود که جملات پسماند رگرسیون دارای واریانس همسان باشند. از میان روش های متعدد برای کشف ناهمسانی واریانس، در این پژوهش از آزمون براش-پادگان و گادفری استفاده شد که نتایج آن به شرح جدول زیر می باشد:

جدول (۵): نتایج آزمون ناهمسانی واریانس

شماره مدل	آماره آزمون	احتمال (Prob)	نتیجه آزمون
مدل (۱)	۱۲/۲۳۵۱	۰,۰۰۰۶	ناهمسانی واریانس وجود دارد
مدل (۲)	۱۹/۲۵۰۳	۰,۰۰۰۸	ناهمسانی واریانس وجود دارد

نتایج به دست آمده در جدول (۵) نشان می دهد که با توجه به سطح معنی داری در آزمون مذکور که کمتر از سطح خطای ۰/۰۵ است لذا آزمون مذکور برای مدل های رگرسیون خطی حاکی از ناهمسانی واریانس است و ملاحظه گردید که بین جملات اخلاص مشکل ناهمسانی واریانس وجود دارد.

آزمون همخطی

یکی از فرض های اولیه در تخمین مدل های رگرسیون چند متغیره عدم وجود همبستگی خطی بین متغیرهای توضیحی است. همبستگی خطی بین متغیرهای توضیحی، همخطی نام دارد (سوری، ۱۳۹۴). طبیعی است که همواره بین متغیرهای توضیحی، مقداری همبستگی (بین صفر تا یک) وجود داشته باشد. اما چنانچه بین متغیرهای توضیحی همبستگی شدیدی وجود داشته باشد، نتایج مدل رگرسیون با خلل همراه خواهد شد و مشکلاتی در تخمین پارامترها ایجاد می شود. همخطی بین متغیرهای توضیحی در مدل های چند متغیره موجب می شود که ضرایب متغیرهای توضیحی بی معنی شوند. در حالت وجود همخطی علی رغم عدم معنی داری ضرایب، R2 مدل بزرگ خواهد شد و این نتایج متناقض دارای تورش و عدم کارایی خواهد بود (بنی مهد و همکاران، ۱۳۹۵). در این پژوهش برای بررسی وجود وابستگی خطی بین متغیرهای مستقل در پژوهش حاضر از عامل تورم واریانس (VIF) استفاده شد.

جدول (۶): بررسی همخطی میان متغیرهای مستقل پژوهش

آماره	مدل آزمون فرضیه های پژوهش	
VIF	نام متغیر	نماد متغیر
متغیروابسته	هزینه بدهی	COD
۱,۰۱۵۵	مسئولیت اجتماعی شرکت	CSR
۱,۳۶۰۱	کیفیت حسابرسی	Audit Quality
۱,۰۱۵۲	ارزش بازار به ارزش دفتری	MTB
۱,۱۸۲۶	اندازه شرکت	SIZE
۱,۰۳۲۲	ریسک شرکت	BETA
۱,۰۲۵۵	سیاست سود سهام	DIVIDEND
۱,۰۱۵۳۶	سپرمالیاتی	NDT
۱,۰۳۶۵	دارایی قابل لمس	TANGIBILITY

با توجه به نتایج به دست آمده در جدول (۶) مشاهده می شود که آماره VIF کمی از یک بالاتر است که همخطی ضعیفی را بین متغیرهای مستقل پژوهش نشان می دهد. از طرفی این مقدار بین بازه بهینه پیش فرض که کمینه آن ۱ و بیشینه آن کوچکتر از ۵ بوده قرار دارد که در حالت کلی عدم همخطی بین متغیرهای مستقل پژوهش را نشان می دهد.

¹ Collinearity Statistics

آزمون انتخاب الگو (F لیمر و هاسمن)

جدول (۷): آزمون انتخاب الگو

مدل	نام آزمون	مقدار آماره	سطح احتمال	نتیجه آزمون
(۱)	F لیمر	۱/۲۳۴۶	۰/۰۰۰۷	داده های تابلویی
	هاسمن	۷۶/۱۴۳۷	۰/۰۰۰۶	اثرات ثابت
(۲)	F لیمر	۱۲/۸۰۲۵	۰/۰۰۰۸	داده های تابلویی
	هاسمن	۲۴/۴۵۲۳	۰/۰۰۰۹	اثرات ثابت

از آنجائی که سطح احتمال به دست آمده برای آزمون F لیمر برابر در مدل اول با ۰/۰۰۰۷ و در مدل دوم ۰/۰۰۰۸ می باشد و این مقدار کمتر تر از ۰/۰۵ است در نتیجه فرض صفر آزمون F لیمر برای هر دو مدل پذیرفته نمی شود. یعنی استفاده از داده های تابلویی (اثرات ثابت یا تصادفی) بر استفاده از داده های تلفیقی ارجحیت دارد. در نتیجه آزمون هاسمن اجراء شد. نتایج آزمون هاسمن نشان داد که استفاده از الگوی اثرات ثابت بر استفاده از الگوی اثرات تصادفی ارجحیت دارد.

نتایج آزمون فرضیات پژوهش

جدول (۸): نتایج آزمون فرضیه اول پژوهش

متغیر	نماد متغیر	ضرایب	انحراف استاندارد	آماره t	احتمال آماره t (Prob)
مسئولیت اجتماعی شرکت	CSR	-۰/۰۰۴	۰/۰۲۷	۲/۹۳۲	۰/۰۰۰۰
ارزش بازار به ارزش دفتری	MTB	۰/۰۰۳	۰/۰۶۷	۰/۹۲۶	۰/۳۵۴۱
اندازه شرکت	SIZE	-۰/۰۰۸	۰/۰۳۹	-۰/۲۱۸	۰/۰۳۰۱
ریسک شرکت	BETA	۰/۰۲۷	۰/۰۱۱	۵/۲۴۵	۰/۰۱۳۱
سیاست سود سهام	DIVIDEND	۰/۰۲۱	۰/۰۲۱	-۴/۲۸۷	۰,۲۰۱۲
سپر مالیاتی	NDT	۰/۰۲۴	۰/۴۲۱	۱/۹۵۷	۰/۰۲۳۰
دارایی قابل لمس	TANGIBILITY	۰,۰۰۲	۰/۱۲۵	۳/۳۲۱	۰/۰۰۰۰
عرض از مبدا	C	۳/۹۰۲	۲/۲۱۷	۱/۷۵۹	۰/۰۷۹۱
ضریب تعیین R ²	ضریب تعیین تعدیل شده R ²	احتمال آماره F (Prob)	آماره F	دوربین - واتسون	آماره
۰/۶۵۱	۰/۴۸۴	۰/۰۰۰۰	۱۰/۳۸۳	۱/۹۳۶	۱/۹۳۶

آماره F برابر ۱۰/۳۸۳ و سطح معناداری آن برابر ۰۰۰۰۰۰ و کمتر از پنج درصد می باشد. بنابراین مدل در حالت کلی در سطح اطمینان ۹۵ درصد معنی دار است. بنابراین می توان گفت که مدل رگرسیون فوق معنی دار می باشد. و مقدار آماره دوربین - واتسون، برابر ۱/۹۳۶ است که مقدار این آماره مناسب است و نشان دهنده رفع خودهمبستگی بین اجزای اخلال مدل اولیه می باشد. مقدار ضریب تعیین تعدیل شده مدل، حاکی از آن است که متغیرهای برآوردی مدل، از توان توضیح دهندگی (۴۸ درصد)، برای توضیح متغیر وابسته برخوردارند. در مورد فرضیه اول تحقیق که بیان می کند که عملکرد مسئولیت اجتماعی شرکت تاثیر مثبت و معناداری بر هزینه بدهی دارد، مقدار معنی داری ۰۰۰۰۰۰ بوده که این مقدار از سطح ۵ درصد کمتر بوده و همچنین علامت ضریب (-۰/۰۰۴) منفی بوده بنابراین نتایج بدست آمده، بین مسئولیت اجتماعی و هزینه بدهی رابطه معکوس و معناداری وجود دارد.

جدول (۹): نتایج آزمون فرضیه دوم پژوهش

متغیر	نماد متغیر	ضرایب	انحراف استاندارد	آماره t	احتمال آماره t (Prob)
مسئولیت اجتماعی شرکت	CSR	-۰/۰۲۲	۰/۰۲۷	-۲/۹۲۶	۰/۰۰۰۱
کیفیت حسابرسی	Audit Quality	-۳/۵۱۲	۴,۲۵۵	-۴,۲۵۵	۰/۹۷۱۱
مسئولیت اجتماعی* کیفیت حسابرسی	Audit Quality*CSR	۰/۰۴۸	۶,۲۵۴	۳,۶۳۲۲	۰/۰۱۱۵
ارزش بازار به ارزش دفتری	MTB	-۰/۰۳۳	۰/۰۸۱	۰/۵۶۳	۰/۰۵۲۱
اندازه شرکت	SIZE	-۰/۰۰۸	۰/۰۲۹	-۲/۲۳۶	۰/۰۵۴۱
ریسک شرکت	BETA	۰/۰۳۶	۰/۰۲۳	۳/۲۳۵	۰/۱۲۱۰
سیاست سود سهام	DIVIDEND	۱,۲۵	۰/۰۵۴	۱/۲۶۶	۰/۴۳۲۰
سپر مالیاتی	NDT	۰/۰۲۱	۰/۳۶۸	۱/۲۳۵	۰/۰۲۱۰
دارایی قابل لمس	TANGIBILITY	۰,۰۰۶	۰/۲۳۵	۱/۱۲۳	۰/۰۰۰۰
عرض از مبدا	C	۳/۹۰۲	۳/۳۳۲	۱/۶۳۵	۰/۰۷۹۱
ضریب تعیین R ²	ضریب تعیین R ² شده تعدیل شده	احتمال آماره F (Prob)	آماره F	آماره دوربین- واتسون	آماره
۰/۶۳۱	۰/۳۲۴	۰/۰۰۰۰	۲/۳۵۲	۲/۰۱۶	

همانطور که در جدول فوق ملاحظه می گردد، آماره F برابر ۲/۳۵۲ و سطح معناداری آن برابر ۰۰۰۰۰۰ و کمتر از پنج درصد می باشد. بنابراین مدل در حالت کلی در سطح اطمینان ۹۵ درصد معنی دار است. بنابراین می توان گفت که مدل رگرسیون فوق معنی دار می باشد. و مقدار آماره دوربین - واتسون، برابر ۲/۰۱۶ است که مقدار این آماره مناسب است و نشان دهنده رفع خودهمبستگی بین اجزای اخلال مدل اولیه می باشد. مقدار ضریب تعیین تعدیل شده مدل، حاکی از آن است که متغیرهای برآوردی مدل، از توان توضیح دهندگی (۳۲ درصد)، برای توضیح متغیر وابسته برخوردارند. در مورد فرضیه دوم تحقیق که بیان می کند که، کیفیت حسابرسی رابطه بین عملکرد مسئولیت اجتماعی و هزینه بدهی را تعدیل می کند، مقدار معنی داری ۰۰۰۱۱۵ بوده که این مقدار از سطح ۵ درصد کمتر بوده و همچنین علامت ضریب (۰/۰۴۸) بوده بنابراین نتایج بدست آمده، کیفیت حسابرسی رابطه بین مسئولیت اجتماعی و هزینه بدهی را تعدیل می کند. افزایش کیفیت حسابرسی، هزینه بدهی شرکتهای CSR را کاهش می دهد. پس فرضیه دوم تحقیق تایید می شود.

نتیجه گیری و پیشنهادات

در این پژوهش ابتدا فرضیه اول یعنی عملکرد مسئولیت اجتماعی با هزینه بدهی مورد بررسی قرار گرفت. نتایج به دست آمده در ارتباط با عملکرد مسئولیت اجتماعی با هزینه نشان می دهد این متغیر دارای اثر منفی و معناداری بر هزینه بدهی می باشد. به عبارت دیگر، با افزایش عملکرد مسئولیت اجتماعی هزینه بدهی شرکت کاهش می یابد. شرکت هایی که در افشای مسئولیت پذیری اجتماعی در گزارش های خود سرمایه گذاری کرده اند هزینه بدهی پایینتر از شرکت هایی داشته اند که این افشاگری را انجام نمی دادند. نتایج نشان می دهد که بین عملکرد CSR و هزینه بدهی رابطه منفی وجود دارد و این نشان می دهد که موسسات مالی احتمالاً هزینه های ترجیحی را برای شرکت های دارای مسئولیت اجتماعی اعمال می کنند. موسسات مالی به شرکتهای دارای مسئولیت اجتماعی پاداش می دهند زیرا آنها توانایی CSR را برای کاهش ریسک شرکت و افزایش شهرت آن تشخیص می دهند. همچنین در فرضیه دوم پژوهش به بررسی اینکه کیفیت حسابرسی رابطه بین عملکرد مسئولیت اجتماعی و هزینه بدهی را تعدیل می کند، پرداخت شد. نتایج نشان می دهد که کیفیت حسابرسی رابطه بین مسئولیت اجتماعی و هزینه بدهی را تعدیل می کند. کیفیت حسابرسی، همراه با عملکرد

CSR، در تعیین قیمت بدهی به بانک ها موثر است. افزایش کیفیت حسابرسی، هزینه بدهی شرکت های CSR را کاهش می دهد.

این مطالعه پیامدهای مهمی برای مدیران و بانک ها دارد. مدیران قادر خواهند بود تأثیر CSR بر هزینه های تأمین مالی را با مفاهیم مربوط به برنامه ریزی استراتژیک تأمین مالی درک کنند. شرکتها همچنین تشویق می شوند که تعهد خود را برای حفظ گزارشگری با کیفیت بالا و کاهش هزینه های نمایندگی از طریق هزینه های حسابرسی (یعنی استخدام یک شرکت حسابرسی بزرگ و معروف) اعلام کنند. علاوه بر این، این مطالعه شرکت ها را برای تشویق مفهوم تأمین مالی با مسئولیت اجتماعی حساس کرده و اطلاعات نرم (مانند دخالت در مسائل اجتماعی، شهروندان شرکتی، قابل اعتماد بودن، صداقت و رفتار غیر فرصت طلبانه) را به عنوان بخشی از تصمیم گیری اعتباری و قیمت گذاری بدهی در نظر می گیرد.

عملکرد CSR با هزینه بدهی ارتباط منفی دارد و نشان می دهد که طلبکاران و موسسات مالی این استراتژی را درک می کنند. بانکها پتانسیل CSR را در کاهش خطر کدورت و افزایش شفافیت می شناسند و با اعمال نرخ های بهره ترجیحی به شرکتهای دارای مسئولیت اجتماعی پاداش می دهند. نمرات بالاتر ارائه شده توسط آژانس های CSR نیز نقش تضمینی برای وام دهندگان، به ویژه برای بانک های دارای مسئولیت اجتماعی دارد. شرکتهای دارای مسئولیت اجتماعی هزینه کمتری از بدهی را متحمل می شوند، که نشان دهنده اهمیت نقاط قوت اجتماعی بالا و نظارت مالی مناسب در روند قیمت گذاری بدهی است. رگرسیونهای متغیر ابزاری نشان می دهد که تأثیر CSR بر هزینه بدهی در چهار جزء CSR متفاوت است. بانک ها به مولفه های زیست محیطی، حکومتی و اقتصادی توجه بیشتری می کنند. نتایج نشان می دهد که تأثیر کاهش مسئولیت اجتماعی بر هزینه بدهی برای شرکت هایی که توسط حسابرسان با کیفیت بالا حسابرسی می شوند، بیشتر نمایان می شود. طلبکاران و موسسات مالی کیفیت بالاتری را در نظر می گیرند. حسابرسان، همراه با عملکرد CSR، ممکن است ارزش شرکت را افزایش داده و از تخصیص نادرست منابع جلوگیری کنند. افزایش کیفیت حسابرسی، اطمینان بیشتری به بانک ها می دهد و آنها را وادار می کند تا با اطمینان بیشتر، اطلاعات مالی و غیر مالی (یعنی اطلاعات CSR) را هنگام تصمیم گیری در مورد اعتبار، مدیریت کنند.

با توجه به رابطه منفی بین مسئولیت اجتماعی و هزینه و بدهی پیشنهاد می گردد شرکت ها با افزایش فعالیتها و برنامه های اجتماعی و محیط زیستی خود و افشا آنها، هزینه های تأمین مالی خود را کاهش دهند. و به مدیران سازمانها پیشنهاد می شود برای کاهش هزینه های تأمین مالی به مقوله مسئولیت پذیری اجتماعی، به عنوان عامل بقای سازمان در بلند مدت، اقدامات جدی تری در زمینه بالا بردن عملکرد اجتماعی خود انجام دهند.

منابع

- ✓ احمدپور، احمد، کاشانی پور، محمد، شجاعی، محمدرضا، (۱۳۹۵)، بررسی تأثیر حاکمیت شرکتی و کیفیت حسابرسی بر هزینه تأمین مالی از طریق بدهی، بررسی های حسابداری و حسابرسی، دوره ۱۷، شماره ۶۲، صص ۱۷-۳۲.
- ✓ افضل نیا، سید حسن، (۱۳۹۸)، بررسی تأثیر کیفیت حسابرسی بر رابطه بین ضعف کنترل داخلی و هزینه بدهی شرکت های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران، فصلنامه چشم انداز حسابداری و مدیریت، دوره ۲، شماره ۱۲، صص ۳۲-۴۴.
- ✓ حساس یگانه، یحیی، شعری، صابر، خسرونژاد، سید حسن، (۱۳۸۷)، رابطه سازکارهای حاکمیت شرکتی، نسبت بدهی ها، اندازه شرکت با مدیریت سود، مطالعه تجربی حسابداری مالی، دوره ۶ شماره ۲۴، صص ۷۹-۱۱۵.
- ✓ خوش طینت، محسن، راعی، حمید، (۱۳۸۳)، تأثیر رایبه اطلاعات حسابداری اجتماعی بر تصمیم گیری سرمایه گذاران، بررسی های حسابداری و حسابرسی، دوره ۱۱، شماره ۳، صص ۱-۱۷.

- ✓ فروغی، داریوش، میر شمس شهشهانی، مرتضی، پورحسین، سمیه، (۱۳۸۷) نگرش مدیران درباره افشای اطلاعات حسابداری اجتماعی، شرکتهای پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران، بررسی های حسابداری و حسابرسی، دوره ۱۵، شماره ۵۲.
- ✓ مجتهد زاده، ویدا، آقایی، پروین، (۱۳۸۳)، عوامل موثر بر کیفیت حسابرسی مستقل از دیدگاه حسابرسان مستقل و استفاده کنندگان، بررسی های حسابداری و حسابرسی، دوره ۱۱، شماره ۳۸.
- ✓ مشایخ، شهناز، پارسایی، منا، کرانی، اکرم، (۱۴۰۰)، رابطه بین مسئولیت اجتماعی شرکتها با کیفیت اطلاعات حسابداری و گزارش حسابرس، پژوهش های حسابداری مالی و حسابرسی، دوره ۱۳، شماره ۵۱، صص ۴۱-۶۴.
- ✓ یاراحمدی، جاوید، محمدی، عبدالله، (۱۳۹۹)، تاثیر خانوادگی بودن شرکتها بر رابطه بین مسئولیت اجتماعی و مدیریت سود، پژوهش حسابداری و حسابرسی، دوره دهم، شماره ۳، صص ۹۲-۱۱۵.
- ✓ Anting Sejati, Y. (2009). Political connections and earnings quality: evidence from Malaysia. phd dissertation, Oklahoma state university.
- ✓ Becker C, M.L Defond, J Jiambalvo, K.R, (1998) Subramanyam. The effect of audit quality on earnings management. Contemporary Accounting Research 1998; 15: 1-24.
- ✓ Bushman, R. and J. Piotroski. (2006). "Financial Reporting Incentives for Conservative Accounting: The Influence of Legal and Political Institutions". Journal of Accounting & Economics 42, 107-148.
- ✓ Charles Piot. Corporate Governance, (2014) Audit Quality and the Cost of Debt Financing of French Listed Companies. Associate Professor – Montpellier Business School.
- ✓ Faccio, M. (2007). "Politically Connected Firms". The American Economic Review. 96 (1).
- ✓ Chambers, D. Payne, J. (2018) . "Adiut Qualiti and accrual Anomaly . Working Paper", Available at SSRN : <http://ssrn.com/abstract=1136787> 4.
- ✓ Chaney, P. K, M. Faccio and D. C. Parsley. (2012). "The Quality of Accounting Information in Politically Connected Firms". Working paper , Vanderbilt University.
- ✓ Hendratama, T.D., Barokah, Z. (2020). Related party transactions and firm value: The moderating role of corporate social responsibility reporting. China Journal of Accounting Research, <https://doi.org/10.1016/j.cjar.2020.04.002>.
- ✓ Gupta, A. Raman, K. Chenguan, SH. (2018), "Social Capital and the Cost of Equity", Journal of Banking & Finance, 87, PP. 102-117.
- ✓ Khurana I. K, K. K Raman. (2015). Litigation Risk and the Financial Reporting Credibility of Big 4 versus Non-Big 4 Audits: Evidence from Anglo-American Countries. The Accounting Review ; 79: 473-495.
- ✓ Sami Bacha, Aymen Ajina and Sourour Ben Saad (2020), CSR performance and the cost of debt: does audit quality matter?
- ✓ Pittman J.A, Fortin S. (2014) Auditor Choice and the Cost of Debt Capital for Newly Public Firms. Journal of Accounting and Economics ; 37: 113-136.
- ✓ Teoh, S.H, T.J. Wong. Perceived Auditor Quality and the Earnings Response Coefficient. The Accounting Review (1993); 68: 346-367
- ✓ Xin Chang, Sudipto Dasgupta, Gilles Hilary. (2018) The Effect of Auditor Quality on Financing Decisions, Hong Kong University of Science and Technology.